

EGYETEMI OKTATÓK STÍLUSKOMMUNIKÁCIÓS LEHETŐSÉGE(I)

Nagy Valéria – Nádudvari Gabriella

Absztrakt: Az egyetemi oktatói szerep igen sokrétű, összetett. Az egyetemi oktatónak a tanítástól kezdve a mentoráláson és tutoráláson át a kutatás-fejlesztés területén is helyt kell állnia. Ahhoz azonban, hogy ezt a sokrétű egyetemi oktatói szerepet – a minőség maximája elvárásaival összhangban – át és meg lehessen élni, az egyénnek részben fel kell adnia a saját énjét, részben pedig rá kell hangolódnia azokra az értékekre, amelyek segítik az oktatói szerepéhez illeszkedő stílusa megalkotását. Tekinthetünk e feladatra úgy is, mint egy ön-fejlesztőmérnöki tevékenységre, amely természettudományos alapokon nyugszik. Az egyetemi oktatói lét ugyanis egyfajta korlátok közötti szabadság, amelynek során az egyetemi oktató egyénként próbára teszi a saját rugalmasságát, kibillen, majd újra egyensúlyi helyzetbe hozza magát. De az 'empirikriticismus' létjogosultságával érvelve, felvetődik a kérdés, hogy vajon az egyensúly hogyan tud újra és újra helyreállni a kibillenések után? A stíluskommunikációs lehetőségek adta szabadság egy folyamatosan változó (tatható) stílussal ruházta fel az egyetemi oktatót, míg a folyamatban használja kompetenciáit, érik, gazdagodik, változik, fejlődik, kiteljesedik, miközben végbemegy a harmonizáció.

Abstract: The role of a university lecturer is very diverse and complex. From teaching, through mentoring and tutoring, they must also be good at research and development. However, in order to be able to experience and be able to live this teaching role – in accordance with the expectations of the maxim of quality – individuals must partly give up their own self and partly tune in to the values that help to create a style suitable for the teaching role. We can also consider this task as a self-development engineering activity based on natural science. So, being a university lecturer is actually a freedom between limits, during which university lecturers test their own flexibility, get out of balance, and then return to a position of equilibrium. Therefore, arguing with 'empirical criticism', a question arises: how can the balance be restored again and again after imbalances? The freedom provided by style communication options endows university lecturers with a constantly changing style, while in the process they use their competences, mature, enrich, change, develop and fulfil themselves, while the harmonization takes place.

Kulcsszavak: kommunikáció, stílus, stíluskommunikáció, szabadságfokok, trend, sajátosság

Keywords: communication, style, style communication, degrees of freedom, trend, originality

1. Bevezetés

Minden vizsgálat, elemzés, lehetőségkeresés, így az egyetemi oktatók stíluskommunikációs lehetőségeinek feltérképezése is kontemplációval, vagyis szemlélődéssel, elmélkedéssel, elmélyedéssel indul. Szemlélődés a mindennapok eseményeiben, elmélkedés a(z élet)feladatainkon, problémáinkon és elmélyedés a stíluskommunikáció világában.

Ezen tevékenységek során az ihlet ötletet generál, mégpedig azon lehetőségek egy csoportba gyűjtésének igényét, hogy az egyetemi oktatói szerep betöltéséhez milyen stíluskommunikációs eszközök állnak rendelkezésre.

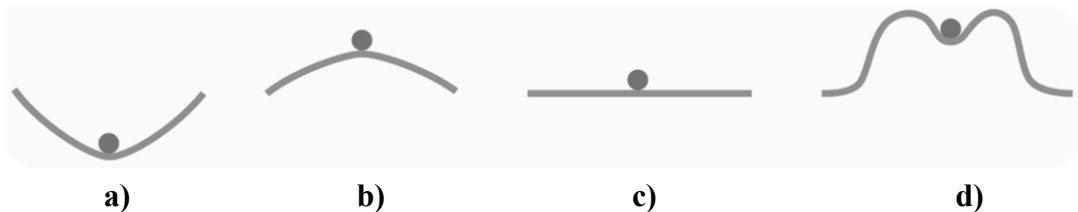
Az egyetemi oktatók a felsőoktatás főszereplői. Megilleti őket az a jog, hogy világnézetük és értékrendjük szerint végezzék oktatói munkájukat, anélkül, hogy annak elfogadására kényszerítenék vagy készítenék a hallgatókat, továbbá megválaszthatják az alkalmazott oktatási módszereket is (2011. évi CCIV. tv.).

Az egyetemi oktatói szerep igen sokrétű, összetett. A tanítástól kezdve a mentoráláson és tutoráláson át a kutatás-fejlesztés területén is helyt kell állniuk, és nem utolsó sorban képviselik egyetemük hírnevét. Ahhoz azonban, hogy ezt a sokrétű egyetemi oktatói szerepet – a minőség maximája elvárásaival összhangban – át és meg lehessen élni, az egyetemi oktatónak – mint egyénnek – részben fel kell adnia a saját énjét, részben pedig rá kell hangolódnia azokra az értékekre, amelyek segítik az egyetemi oktatói szerephez illeszkedő stílusának a megalkotását. Ez az ún. levezethetetlen individualizáció a stílus: a kanonikus struktúrát egy megélt (és ugyanabban a formában többé vissza nem térő) tapasztalatra vonatkoztatja (Frank, 1993). Ebben az önépítési, stílusalkotási folyamatban kétségkívül ki lehet teljesedni, ha az elvárásokat leginkább szolgáló módszerek és eszközök megválasztásával történik a megvalósulás. A folyamatban elsődleges eszköz a tágabb értelemben vett kommunikáció, a hibrid kommunikáció, vagyis a hang (beszéd), a kép (megjelen(ít)és) és a szöveg (írás) összekapcsolása. Az eredmény pedig attól függ, hogy éppen melyik a hangsúlyosabb.

Az egyetemi oktatói szabadság tehát egyfajta korlátok közötti szabadság, melynek során az egyetemi oktató egyénként próbára teszi a saját rugalmasságát, kibillen, majd újra egyensúlyi helyzetbe hozza magát. Azonban az 'empiriokriticizmus' (a tapasztalat kritikája) létjogosultságával érvelve felvetődik a kérdés, hogy vajon az egyensúly hogyan tud újra és újra helyreállni a kibillenések után?

A kérdés megválaszolásához tekinthetünk e feladatra úgy is, mint egy 'önfejlesztőmérnöki' tevékenységre, amely természettudományos alapokon nyugszik. Párhuzamként említhetők a fizikai alapok – esetünkben az egyensúlyi helyzetek (stabil, labilis, indifferens, metastabil) (*1.a), b), c), d) ábra*) vizsgálata. Ezek közül is kiemelendők azok, amelyek az egyetemi oktatói szerep alapjai is, nevezetesen az *1.a) ábra szerinti* stabil (biztos) és az *1.c) ábra szerinti* indifferens (közömbös) egyensúlyi helyzet.

1. ábra: Egyensúlyi helyzetek

Forrás: URL1 nyomán.

A stabil (biztos) egyensúlyi helyzet értelmezése szerint a „test” visszatér egyensúlyi helyzetébe, ha kimozdítjuk ebből a helyzetből. Míg az indifferens (közömbös) egyensúlyi helyzet esetén a „test” a kimozdított helyzetében marad egyensúlyban.

Példaként állhat még itt a gömböc is, mint mono-monostatikus test, amelynek egy stabil és egy instabil egyensúlyi helyzete van (Várkonyi–Domokos, 2006).

Közleményünk tehát azt vizsgálja, hogy a testekhez hasonlóan az egyensúly megteremtésére milyen stíluskommunikációs lehetősége(i) vannak az egyetemi oktatóknak. Természetesen figyelembe véve azt is, hogy minden élethelyzetben, szerepben példaképként kell szolgálnia, és sosem tanúsíthat „makacs kispolgár” ritmusa szerinti viselkedést. Ez pedig azt jelenti, hogy a stíluskommunikációs lehetőségek adta szabadság egy folyamatosan változ(tathat)ó stílussal ruházza fel az oktatót. A stílusalkotási folyamatban pedig használja kompetenciáit, érik, gazdagodik, változik, fejlődik, kiteljesedik, miközben végbemegy a harmonizáció.

Ezt a lehetőségkeresési munkát kétségkívül megalapozták és segítik a saját egyetemi oktatói létünkkel kapcsolatos folyamatos feladatvégzések és problémamegoldások tapasztalásai, valamint az évek során megfigyelt számos kolléga viselkedéskultúrája, stílusváltozása. Továbbá a teljesség (Weöres, 1945) és a stílus (Frank, 1993) gondolati kibontásának tanulmányozása. Lévén, hogy „Önmagad beutazása: a mindenség beutazása.” (Weöres, 1945)

2. Kommunikáció, stílus, stíluskommunikáció

A kommunikációt úgy is definiálhatjuk, hogy két pszichikai rendszer közötti információcsere a kommunikációs csatornákon keresztül (és itt most eltekintünk az intelligens rendszerektől, a mesterséges intelligenciától). Tulajdonképpen a gondolatainkra épülő információk megjelenítése és közvetítése a verbális és nonverbális csatornákon.

A stílus pedig kifejezőmód, önmagunk kifejezése, értékeink (erkölcs, tudás, világnézet, vélemény, habitus stb.) harmonikus egysége. Míg a stílus külvilág felé történő közvetítése a stíluskommunikáció (URL2), avagy az egyensúly kultúrája kommunikációs készségre alapozottan. A már említett harmónia pedig a hitelesség záloga. A harmóniára való törekvés nélkül nem élhetünk egészségesen. Amennyiben stílusunk önmagunkhoz való közelségünket és a világhoz való viszonyulásunkat mutatja meg, egészségmagatartásunk és a testünkhöz való viszonyulásunk is a stílusunk szerves része (Nádudvari, 2018).

„A stíluskommunikáció nem záródik be a nyelvi közlésfajták világába. A nonverbális jelrendszer univerzumában hatékonyan működik. (...) A stíluskommunikáció a proxemikából, a metakommunikációs gesztus- és rítuskultúrából, a testtudatos viselkedéskultúrából, az emberi érzékelés alapjainak elektronikusan bővíthető lehetőségeiből, a virtualizáció emberarcú újjáépítéséből részesül. A környezetkultúra tudatos fejlesztésben vesz részt. Az emberi viselkedéskultúrát felépítő elemek között az intuíció és a harmonizáció kitüntetett szerepű.” (Bogoly, 2020)

Felgyorsult, vizualizált világunkban azonban paradox helyzet alakult ki. A test performatív jeltartománya küldi az azonnali üzeneteket, amelyek először érzelmeinkre hatnak. A kérdés tehát az, hogy tisztában vagyunk-e az általunk viselt jeltartomány értékdimenziójával? Amennyiben a performativitásban megtestesülő stíluskommunikációnk értéktelített és önazonos, óriási távlatok nyílhatnak az emberek közötti megértés terén. Úgy tűnhet, hogy a vizualitás – az első három másodperc meghatározó bővölete miatt – a felszínesség tartományába kényszeríti a

kommunikációt, azonban pontosan ebben rejlik a megértés óriási lehetősége. Tehát az önazonos előadásmódban megmutatkozó stíluskommunikáció értőbbé teheti az embereket egymás iránt (Nádudvari, 2017).

Az ismertetőjegyek közlésének, harmonikus megjelenítésének az egyetemi oktatók összetett szerepéhez igazodóan, de megfelelően egyéb elvárásoknak is (pl. hallgatói elvárások, partnervállalati elvárások stb.) kell megtörténnie, ami előzetes (talán nem túlzás azt mondani, hogy algoritmizált) stílusalkotást kíván meg.

A stílusalkotás folyamatjellegéből adódóan a feladat/probléma értelmezését a körülmények rögzítése, illetve a feladat/probléma elvégzése/megoldása és az összhatás megjelenítése követi, kiegészítve ez utóbbit a diszkusszióval. Ami esetünkben az összhatás elemzését jelenti azzal a célzattal, hogyan lehetne, lehet-e másként alkotni?

A különféle módszerek, algoritmusok alkalmazásával létrejön egy olyan stílus, amely a fentebb ismertetett kritériumoknak megfelel. A stílusalkotó algoritmusok (itt most stílusalkotó műveletek olyan egymásutánja, rendszere, amelyek következetes végrehajtása az adott feladat elvégzését vagy éppen probléma megoldását eredményezi) ismerete és alkalmazása segíti az egyetemi oktatót az egyéniségéhez és az adott szerepéhez igazodó stílusa megalkotásában, hiszen legtöbbször maga az egyetemi oktató az alkotó is és az alkotás is.

A stílusalkotás folyamatában az adott algoritmus felidézése (deduktív gondolkodás eredménye), felismerése (induktív gondolkodás eredménye), kiválasztása (analógiás gondolkodás eredménye), módosítása és több egyidejű alkalmazása, összekapcsolása (kreatív gondolkodás eredménye) során kétségkívül könnyítik a helyzetet a már kialakult és bevált módon alkalmazható kód- és jelrendszerek (pl. színek ereje, hangok ereje, alak és forma ereje), valamint a szabadságfokok (az egyes stíluselemek szabadságfoka a stílusmodellben) megléte.

Végső soron az a cél, hogy képességeink legjavával szolgáljunk (Bagdy, 2011). Ehhez a stílusképletek „hierarchiája” és a stílusalkotás módszerei mentén számba kell venni:

- a személyiséget, valamint
- a horizontális (alkalomhoz hangolt) jegyeket és
- a vertikális (szakmai pozícióhoz hangolt) jegyeket is.

A stílusunkat meghatározó összetevőket megszemélyesítve pedig tanúi lehetünk az együttműködés magasabb szintjének, a kollaborációnak, hiszen az összetevők együtt dolgoznak a hozzáadott értéket képviselő közös cél érdekében, nevezetesen hogy az egyetemi oktatónak legyen egyedi a stílusa.

Noha kezdő oktatóként a példaképeink utánzása tűnik „kényelmesnek”, de mindenekelőtt biztonságosnak. Az utánzás azonban nem más, mint a hízelgés legkifinomultabb formája. Viszont az egyedi stílus egyedi jegyekkel bír. Ezt az egyediséget intelmek és elvárások szorgalmazzák, úgymint:

- sajtószerűség (Jung, 1987)
- minőség maximája (Grice, 1997)
- trendszerűség

- meggyőző közlés hibrid kommunikációval (verbalitás, vizualitás, textualitás összekapcsolása)
- szabatos szakmai nyelvezet használata
- modor (habitus)
- a maradandó értékekre való rámutatás
- konfliktus feloldása
- IQ, EQ kivetülése
- a másokra való figyelés (luxuskommunikáció)
- nyugodt elegancia
- kulcsín és belbecs harmóniája

A stíluselemek kiválasztása, a stíluselemek lecserélése, a bővítés, mind-mind a stílus evolúcióját hivatottak szolgálni. Itt megjegyzendő, hogy a külső megjelenés kétségkívül segít a kommunikációban, a legjobb megvalósulásunkban, de a stílus nem felszínes.

Érdeemes elmélyedni a holisztikus egészségfelfogás témakörében is. Nevezetesen, hogy a különböző szinteken hogyan tudja támogatni a stíluskommunikáció az egyetemi oktatót. Figyelembe kell venni, hogyan hat a külső és belső környezet és annak kiszámíthatósága a koherenciaérzetre, mint a lelki erősség egyik mutatójára (Antonovsky, 1979).

E fejezet végére kívánczik Dugonics András szegedi piarista szerzetes, egyetemi tanár egyike, aki más kontextusban ugyan, de így hívta fel a figyelmet a magasztos „rend”-re: „*E könyvemnek elejéről utóllýára, osztán közepére senki se hágdicsállyon: hanem, amint írva vagyon, a rend szerint lépdegellyen.*” (Dugonics, 1784).

3. Anyag és módszer

A sokoldalú egyetemi oktatói szerep betöltéséhez rendelkezésre álló stíluskommunikációs eszközök lehetőségkeresése során figyelembe kell venni, hogy az egyetemi oktatók tevékenységei egyéni érdekek és egyetemi érdekek mentén egyaránt szerveződnek, ami egyfelől azt jelenti, hogy oktatási, tutori, mentori feladatai vannak, másfelől pedig meg kell felelni az etikai, jogi, imázs, tudománymetriai stb. követelményeknek is.

A lehetőségkeresés során az oktatói kompetenciákat, képességeket, készségeket társítani kell a (stílus)kommunikációs eszközökhöz, figyelemmel arra is, hogy mikor melyik feladat és elvárás a hangsúlyosabb. A már említett személyiség–megjelenés–szakmai pozíció képletnek harmóniája a végső cél.

E lehetőségkeresési módszert olyan módon alkalmazzuk, hogy az egyetemi oktatói szereppel kapcsolatosan megfogalmazható kérdésekhez válaszként ’marketingruhákat’, mint szerepmegvalósulási lehetőségeket társítunk.

Az alkalmazott releváns kérdések a következők:

- Hogyan válhat a kétségekből szellemi forrás?
- Hogyan válhat szorongásból termékeny magabiztosság?
- Többféleképpen vagy újragondolva?
- Szükségletet elégít ki vagy élményt ad?

- Eladja magát vagy megragadja a figyelmet?
- Utánzó vagy inspirált viselkedéskultúra?
- Információt ad át vagy gondolkodást fejleszt?
- Helyettesíthető vagy erős alkupozícióban van?
- Teljesülhet-e egyszerre a mennyiség maximája és a minőség maximája?

4. Eredmények és értékelésük

A kérdésekhez rendelhető 'marketingruhák' (1. táblázat) rávilágítanak arra, hogy bizonyos feltételek egyidejű teljesülésével megengedhető, hogy az optimizmus legyőzze a tapasztalatot, ami talán közhelynek hangzik. Ugyanakkor az egyetemi oktató legyen valaki, de ne olyan mint bárki és ne úgy, mint akárki. Vagyis stíluskommunikációs vonatkozásban hozzá kell segíteni a konvertálható tudáshoz.

A RAM (Rágódni a múlton, Aggódni a jövőért, Morgolódni a jelen miatt) kétségkívül meghatározó a személyiségformálásban, de a stíluskommunikációban is (URL3), viszont ha úgy tekintünk rá, mint hajtóerőre, akkor könnyedén átalakul eszközzé.

1. táblázat: Marketingruhák

<i>Kérdések</i>	<i>Lehetőségek (marketingruhák)</i>
Hogyan válhat a kétségekből szellemi forrás?	<i>egyenruha (végzettség)</i>
Hogyan válhat szorongásból termékeny magabiztosság?	<i>multidiszciplináris ruha (szakértő, „pedagógus”, adminisztrátor)</i>
Többféleképpen vagy újragondolva?	<i>innovátorruha (kutatási terület, szakértés)</i>
Szükségletet elégít ki vagy élményt ad?	<i>példaképruha (hibrid kommunikáció)</i>
Eladja magát vagy megragadja a figyelmet?	<i>reklámruha (beiskolázási tevékenység - termékminta)</i>
Utánzó vagy inspirált viselkedéskultúra?	<i>véleményvezérruha (megjelenés honlapokon)</i>
Információt ad át vagy gondolkodást fejleszt?	<i>kedvencruha (tudománynépszerűsítés)</i>
Helyettesíthető vagy erős alkupozícióban van?	<i>ékszerek (publikációk)</i>
Teljesülhet-e egyszerre a mennyiség maximája és a minőség maximája?	<i>garanciaruha (szakdolgozat, diplomamunka)</i>

Forrás: a szerzők szerkesztése.

Az egyetemi oktatói szerephez illeszkedő kongruens (önazonos) szemléletű stílusalkotásnak (leegyszerűsített) folyamatát mutatja a 2. ábra.

A folyamat kiinduló fázisa az önépítés, a testi–lelki–szellemi egyensúly lehetőségeinek feltárása. Ennek eredménye tulajdonképpen a tágabb értelemben vett habitus (itt most jellegzetes és szokásos viselkedésmód), vagyis a jellegzetes és szokásos beszédmagatartás (hangszín, hangmagasság, hangerősség), mozgásmagatartás (mimika, gesztusok), továbbá az írott szöveg alkotása, a figyelem

fenntartása. Tehát elsőként az önépítéssel van dolgunk, ez a mindent meghatározó alap, ez a magánéleti ruha, végső soron ez adja az egyediséget.

2. ábra: Stílusalkotás folyamata

Forrás: a szerzők szerkesztése.

Ahhoz azonban, hogy az értékteremtés és értékközvetítés is megvalósuljon, stíluskommunikációs eszközökre van szükség. Az önmagunk megalkotását követő két fázis szorosan összefügg egymással és visszacsatolást is lehetővé tesz, amely révén finomhangolások is végezhetők.

A különféle 'marketingruhák', mint eszközök, az egyetemi oktatói szerepe feladatainak elvégzéséhez és problémáinak megoldásához kapcsolódnak. Ezeket észrevétlenül használja, illetve cserélgeti. Ezek többféle megjelenést tesznek lehetővé, de a már említett egyediség és érték megtartása mellett.

Ha az egyetemi oktatói tevékenységekre úgy tekintünk, hogy vannak közöttük olyanok, amelyeket a nem szabadidő fogalommal illetünk és vannak olyanok, amelyek a félszabadidő fogalmával azonosíthatók, továbbá vannak, amelyek a szabadidő fogalommal jellemezhetők, akkor más-más stílusképleteket kell alkalmazni a hitelesség jegyében.

A stílusképleteket – mint modelleket – a perem- és keretfeltételek ismeretében kell megalkotni. A peremfeltételek a fizikai valóság azon részeinek hatását jelentik, amelyeket elhagyunk/elhanyagolunk a modellezés során. A keretfeltételek pedig az esetleges korlátok is lehetnek.

A teljesség igénye nélkül álljon itt néhány elvárás is, úgymint:

- trendben működni és működtetni, ami próbára teszi az egyéni rugalmasságot
- önbizalom, önértékelés, önbecsülés jelenléte, egyensúly
- hitelesnek lenni

- jellemábrázoló erővel bírni (vizuális megismerés, vizuális alkotás)
- kreativitás
- időnként egy lépéssel hátrébb lépni és megnézni a végeredményt, majd korrigálni

Ezért rendkívül körültekintően kell eljárni akkor, amikor a külső hatásokat modellezzük, mivel a modell helyességének van az egyik legnagyobb hatása (Váradi–Horváth, 2008).

Ilyen módon a 3. ábra szemlélteti az egyetemi oktatói *Egyén-i* komplexitás működési modelljét. Az egyetemi oktatói *Egyén-i* komplexitás racionalitásba van csomagolva és a változ(tat)ási lehetőség zsinórjával van összekötözve. Mindezt lehetővé teszi egyrészt a jobb és bal agyfélteke szerinti működés, másrészt pedig a tudás, a hozzáállás, a tanulható (ezáltal irányítható) magatartások összessége, illetve a készségek.

Mindez kiegészíthető még azzal, hogy a férfiak és nők eltérő kognitív stratégiákat alkalmaznak a feladatvégzés/problémamegoldás során. Nevezetesen, hogy a férfiak holisztikus, míg a nők szeriális megközelítést alkalmaznak (Vanderberg–Kuse, 1978; Roberts–Bell, 2000, 2003).

3. ábra: **Egyén-i komplexitás**

Forrás: a szerzők szerkesztése.

Az egyetemi oktató képes legyen egyesíteni önmagában a hivatásszemélyiséget és a stíluskommunikátort, hiszen az egész a részekhez képest elsődleges (Arnheim, 1969).

5. Összegzés, záró gondolatok

A kérdések és a 'marketingruhák' formájában hozzájuk rendelt válaszlehetőségek azt sejtetik, hogy talán minden egyetemi oktató vágyott álma, hogy valamilyen módon nyomot hagyjon a világban, vagy éppen az elismerés morzsái hulljanak rá. Ez az intellektuális szenvedély realitássá akkor válik, ha ugyan engedjük is, hogy mindig mások határozzák meg, hogy milyenek legyünk, milyenek kell lennünk, de

próbáljuk ki, hogy milyen csak egyvalamilyennek lenni (URL4). A korlátok közötti szabadságban egyik legfontosabb tulajdonság, hogy egyetemi oktatóként se legyünk taníthatatlan emberek. Fekete István író szavaival élve „*Jól figyelj ide, ... korlátokat nem szabok, pontosan rájössz majd, hogy mit lehet és mit szabad.*” (Fekete, 1962). Stíluskommunikációs nyelvre lefordítva annyit jelent, hogy elfogadni az élethelyzetekből adódó szerepeket és a legjobb önmagunkat adva megvalósítani a szerepelvárásoknak megfelelő viselkedést.

Zárásként pedig álljon itt két gondolatébresztő kérdés, amelynek egyéni megválaszolása talán sosem volt annyira aktuális, mint napjainkban. Másoknak is jó az, hogy egyetemi oktatók vagyunk vagy csak nekünk? Nekünk is jó az, hogy egyetemi oktatók vagyunk vagy csak másoknak?

Irodalomjegyzék

2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról.
- Antonovsky, A. (1979): *Health, stress and coping*. Jossey-Bass, San Francisco.
- Arnheim, R. (1969): *Visual thinking*. University of California Press, Berkeley - Los Angeles - London.
- Bagdy E. (2011): Hivatásszemélyiség. <https://www.youtube.com/watch?v=TCmIk58WN_8> (2022.11.11.)
- Bogoly J. Á. (2020): *A stíluskommunikáció értéklánca*. Alkalmazott irodalom- és kultúratudomány/stíluskommunikáció. Tanulmányok és esszék. Bálint Sándor Szellemi Örökségért Alapítvány, Szeged.
- Dugonics A. (1784): *Tudákosság* (négykötetes mű). Pest.
- Fekete I. (1962): *Tűskevár*. Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest.
- Frank, M. (1993): Stílus és filozófia. *Műhely*, 93 (4): 51–56.
- Grice, H. P. (1997): A társalgás logikája. In: *Pléh Cs., Siklaki I., Terestyéni T. (szerk.): Nyelv, kommunikáció, cselekvés*. Osiris Kiadó, Budapest. 213–227.
- Jung, C. G. (ford. Kovács V.) (1987): *Emlékek, álmok, gondolatok*. Európa Könyvkiadó, Budapest.
- Nádudvari G. (2017): A stíluskommunikáció, mint önmegalkotó művészeti tevékenység. In: *Kárpáti A. (szerk.): I. Művészetpedagógiai Konferencia: A világ új képe a művészetben és a tudományban. Fókuszban: a vizuális kultúra pedagógiája*. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest. 126–127.
- Nádudvari G. (2018): A média jelentősége az egészségfejlesztésben: tömegkommunikációs és stíluskommunikációs alapfogalmak. In: *Lippai L. (szerk.): Testmozgás, aktív szabadidő-eltöltés és a holisztikus egészség. II.* Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet, Szeged. 60–67.
- Roberts, J. E., Bell, M. A. (2000): Two- and three-dimensional mental rotation tasks lead to different parietal laterality for men and women. *International Journal of Psychophysiology*, 50 (3): 235–246. [https://doi.org/10.1016/S0167-8760\(03\)00195-8](https://doi.org/10.1016/S0167-8760(03)00195-8)
- Roberts, J. E., Bell, M. A. (2003): Sex differences on a computerized mental rotation task disappear with computer familiarization. *Perceptual and Motor Skills*, 91 (7): 1027–1034. <https://doi.org/10.2466/PMS.91.7.1027-1034>
- Vanderberg, S. G., Kuse, A. R. (1978): Mental rotations, a group test of three-dimensional spatial visualization. *Perceptual and Motor Skills*, 47 (2): 599–604. <https://doi.org/10.2466/pms.1978.47.2.599>
- Váradi K., Horváth I. (2008): *Gépészeti tervezést támogató technológiák*. Műegyetemi Kiadó, Budapest.
- Várkonyi P. L., Domokos G. (2006): Mono-monostatic bodies: The answer to Arnold's question. *The Mathematical Intelligencer*, 28 (4): 34–38. <https://doi.org/10.1007/BF02984701>

- Weöres S. (1945): *A teljesség felé.* Csöngé 1944–45., 136 p.
<<http://www.muszeroldal.hu/measurenotes/ws-teljesseg.pdf>> (2022.11.11.)
URL1: https://www.nkp.hu/tankonyv/fizika_10_nat2020/lecke_01_002 (2022.11.11.)
URL2: <https://bespokemagazin.hu/szemle/stiluskommunikacio-egyetemi-kepzes> (2022.11.11.)
URL3: <https://pszichoforyou.hu/ruminacio/> (2022.11.11.)
URL4: <https://www.youtube.com/watch?v=Wo3HP1jwuIU> (2022.11.11.)